

УДК 347.23(477)

Акіменко Юлія Юріївна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права ЄС та порівняльного правознавства
Національний університет «Одеська юридична академія»

ДИФУЗИЯ ЯК ШЛЯХ УНІФІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Економічна глобалізація, розвиток світової торгівлі, поява нових засобів зв'язку суттєво посилили взаємодію партнерів з різних країн і призвели до збільшення торгових угод. У таких умовах закономірно виникло питання про необхідність створення єдиного правового простору, що забезпечує нормальне функціонування міжнародного комерційного обороту, шляхом уніфікації матеріально-правових норм.

Співпраця професорів ряду провідних європейських університетів з практикуючими юристами призвели до розробки ненормативних статутів договірного права, наприклад, Принципи Міжнародного інституту уніфікації приватного права (Принципи УНІДРУА), Типового зводу принципів, правил і стандартів *lex mercatoria* (ЮНСІТРАЛ), Принципи, дефініції та модельні правила приватного права ЄС (далі – Принципи). Дані документи увібрали в себе найкращі рішення правових проблем, виділені з різних правових систем, в зв'язку з чим отримали широке визнання в якості ефективних регуляторів міжнародного торгового обігу, однак вони застосовується учасниками правовідносин, у тому числі і арбітрами, не зважаючи на національний чи міжнародний режим.

Ще одною відмінною рисою сучасного етапу уніфікації міжнародного приватного права у світовому масштабі є регіональна уніфікації приватного права, яка розглядається як більш дієвий механізм регулювання правовідносин, в порівнянні з універсальною міжнародно-договірною уніфікацією. Мається на увазі уніфікація в рамках ЄС, СНД, ЄврАзЕС, Латинської Америки, Африки та ін. [9].

Метою ж цього дослідження є спроба виявити сучасні тенденції щодо адаптації та уніфікації Принципи європейського приватного права серед національних, міжнародних та можливо наднаціональних систем права з огляду на процес «неформальної уніфікації» - дифузії права, яка відбувається у країнах-членах ЄС та країнах ЄЄП та позначити

окремі проблемні питання, які супроводжують цей процес.

Стан дослідження теми. Варто зауважити, що до деяких із зазначених питань уже зверталися вітчизняні науковці. Однак, якщо в одних випадках йдеться про дослідження положень м'якого права ЄС [6, 7, 8], то в інших – мовилося про ґрунтовний аналіз положень актів м'якого права та їх співвідношення з вже існуючими національними актами країн-членів ЄС [3, 5, 9].

Виклад основного матеріалу. На початку процесу європейської економічної інтеграції багато дослідників приходили до думки про те, що вона неможлива без правової інтеграції, що з часом отримала своє підтвердження на практиці. Увага, яка приділяється окремим сферам гармонізації приватного права в Європейському союзі, свідчить про те, що цивільно-правові інститути поступово перетворюються з суто національних на загальноєвропейські. Таким чином, інтеграційно-правові тенденції в Європейському союзі доводять можливість конвергенції традиційних для Європи систем права. Основним аргументом прихильників такої тенденції виступає посилення на загальні історичні та концептуальні корені існуючих в Європі різних національних систем права. Існує також і протилежна тенденція, що виражається в акцентуванні важливості збереження системного різноманітності в праві, підкресленні небезпек інтеграції систем права, здатної привести до знищення національних і регіональних відмінностей взагалі [1].

Потреба усунення правових обмежень та забезпечення безперешкодної та вільної торгівлі у ЄС визначили завдання не тільки гармонізації приватного права країн-учасників ЄС, що виявилось суттєвою умовою завершення створення загального європейського єдиного внутрішнього ринку товарів та послуг. Процес подальшої інтеграції європейського приватного права визначається двома факторами. По-перше, поступове усвідомлення

необхідності існування комплексного акту приватного права або визначення його правових засад – виокремлення його серед інших галузей, яким стають Принципи. По-друге, міжнародні конвенції у якості інструменту гармонізації права виявили свої недоліки, оскільки процес їх підготовки, ратифікації та внесення змін вже не відповідає швидкоплинному механізму торгівельних операцій. Таким чином, обмеженість та фрагментарність, які супроводжують застосування конвенцій в умовах прагнення до гармонізації також сприяють відмові від подальшого застосування як інструменту забезпечення злагодженості національного права держав-учасників ЄС.

Дифузією права називають стихійне проникнення правових норм, що діють в іноземній державі, в національну систему права. Теорія дифузії права обговорювалася на Міжнародній міждисциплінарній конференції з порівняльного права, що відбулася 3 - 4 червня 2013 року в Лозанні в Інституті порівняльного права при Міністерстві юстиції Швейцарії. Ця теорія була розроблена професором Університету в Глазго (Шотландія), Роттердама (Нідерланди) І. Уруджу і представлена на згаданій вище конференції на прикладі правової системи Туреччини [2].

Досвід країн Центральної Європи особливо після 1989 року, є прикладом цього феномену - форми розповсюдження (проникнення) права –

дифузія права. Політичні перетворення країн, що опинилися поза впливу Радянського Союзу, відбувалися завдяки внутрішнім соціальним імпульсам, але цей процес не можна назвати однорідним або систематичним. Саме феномен дифузії у лібералізації цивільного права проявляється у повній мірі: запровадження стандартів ЄС, США, СОТ тощо.

В даний час можна стверджувати, що через феномен дифузії відбувається уніфікація приватного права ЄС. На підставі принципів права ЄС та керуючись цінностями ЄС відбувається проникнення Принципів, дефініцій та модельних правил приватного права ЄС у договірне право, торгове (підприємницьке право) та судову практику. Відбувається не лише процес взаємопроникнення (конвергенції) певних правових інструментів або положень, а феномен дифузії права, оскільки сторони за договором чи конфліктом мають право обрати право, яким буде вирішений їхній конфлікт.

Слід особливо відмітити, що «поліпшення», «запровадження» або «зміни» є не стільки особистими або професійними заслугами розробників Принципів європейського приватного права, скільки результатом природної еволюції транснаціонального комерційного правового мислення, на тлі теорії еволюції права. Принципи європейського приватного права - це крок вперед до глобального правового мислення. Принципи

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sjeff van Erp. European Private Law: Postmodern Dilemmas and Choices. Towards a Method of Adequate Comparative Legal Analysis // Electronic Journal of Comparative Law. Vol. 3.1. August, 2009.
2. Farran S., Gallen J., Rautenbach C. The Diffusion of Law: The Movement of Laws and Norms Around the World, Routledge. - 2016. p. 12-13
3. Ajani G. Bychance and prestige: Legal transplants in Russia and Eastern Europe. // Electronic American Journal of Comparative Law. – 2003. - Vol. 43.
4. Kranjc J. Probleme der Übernahme ausländischer Rechtsätze in nationale Rechtssysteme. // Electronic Journal of German Law. – 2012. Vol. 15. – P. 67-70.
5. Markesinis B.S. The Gradual Convergence: Foreign Ideas, Foreign Influences, and English Law on the Eve of the 21st Century. // Oxford Journal, Clarendon. – 2013.
6. Стефанчук Р.О. До питання про європейський вибір розвитку цивільного права в Україні // Р.О. Стефанчук. Приватне право і підприємництво. – 2012. – Вип. 11. – С.27-29.
7. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Принципи цивільного права України в контексті їхнього співвідношення з DCFR // Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. Актуальні проблеми держави і права. – 2015. – Вип. 75. – С. 302-309.
8. Рафалюк Е.Е. Решения судов интеграционных объединений Латинской Америки как форма унификации международного частного права: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Е.Е. Рафалюк – М.: 2010. – 194 с
9. Пакерман Г. А. Определение понятия «унификации права» в современных условиях экономического развития [Электронный ресурс] / Г. А. Пакерман - Режим доступа: <http://studijuridice.md/revista-nr-1-2-2011/opredelenie-ponyatiya-unifikatsii-pra>

Акіменко Юлія Юріївна

ДИФУЗИЯ ЯК ШЛЯХ УНІФІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

У статті розглядаються шляхи формування приватного права ЄС, можливість його виокремлення у правовій системі ЄС. Простежується розвиток теорії дифузії у процесах уніфікації європейського приватного права. Доводиться доцільність виділення приватного права ЄС як самостійної галузі права ЄС.

Ключові слова: приватне право, приватне право ЄС, ЄС, Принципи європейського договірного права.

Акименко Юлия Юриевна

ДИФФУЗИЯ КАК ПУТЬ УНИФИКАЦИИ ЕВРОПЕЙСКОГО ЧАСТНОГО ПРАВА

В статье рассматриваются пути формирования частного права ЕС, возможность его выделения в правовой системе ЕС. Прослеживается развитие теории диффузии в процессах унификации европейского частного права. Приходится целесообразность выделения частного права ЕС как самостоятельной отрасли права ЕС.

Ключевые слова: Частное право, частное право ЕС, ЕС, Принципы европейского договорного права.

Akimenko Julia

DIFFUSION AS A WAY OF UNIFICATION OF EUROPEAN PRIVATE LAW

The article examines the formation of the private law of the EU, the possibility of identifying in the EU legal system. It determines the development of the idea of private law starting with the act of contract law and ending with the Draft Common Frame of Reference (DCFR). It proves the feasibility of identifying the private law of the EU as an independent branch of EU law on the grounds of diffusion theory.

Keywords: private law, private law of EU, the EU, the Principles of European Contract Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)